

GLOBALIZACIJA EVROPE

(povodom 70 godina od Šumanove deklaracije)

Bojan Jovanović

Seventy years ago, on 9 May 1950, Robert Schuman, then the minister of foreign affairs of France, announced the plan for pooling basic production of coal and steel of France and Germany and putting it under jurisdiction of supranational High Authority.

Consequently, the European Coal and Steel community was formed, the formal and factual predecessor of the European Union.

What is the real importance of the Declaration? Especially today?

This study is trying to show not only that its importance is not just archival but basically that it never ceased to be the real agenda of the integration.

U Parizu je na dan 18. aprila 1951. godine potpisan ugovor kojim je osnovana tako nazvana *Evropska zajednica za uglj i čelik* (*The European Coal and Steel Community*). Ugovor je potpisalo šest država – Belgija, Francuska, Italija, Njemačka, Holandija i Luksemburg. Tako je nastala prva supranacionalna organizacija u modernoj istoriji Evrope (i svijeta), preteča današnje *Evropske unij* (*The European Union*).

Ovaj ugovor, poznat kao Pariski ugovor, predstavljao je zapravo materijalizaciju velikih napora toga vremena da se obnovi ratom

do temelja razorena Evropa i onemogućiti da ikada više dođe do takve katastrofe kakva je po svemu bio Drugi svjetski rat.

EZUČ je prevashodno bila carinska unija između nabrojanih šest zemalja. Ova unija je najprije podrazumijevala to da se proizvodnje uglja i čelika ovih zemalja stave pod zajedničku, supranacionalnu upravu, koja je nazvana Visoka vlast (*High Authority*) i „Pariski ugovor iz 1951. je bio kompleksan komercijalni ugovor kojim se uspostavlja EZUČ kao regulisani *market-sharing* aranžman pod supranacionalnom kontrolom“.¹

Današnji značaj deklaracije: Osnivanje takve jedne supranacionalne organizacije i carinske unije inicirao je nešto manje od godinu dana ranije Robert Šuman, ondašnji ministar inostranih poslova Francuske. Njegov famozni plan, kojega je obnarodovao 9. maja 1950. godine, predviđao i predlagao je kao ono najpretežnije „da Francusko-Njemačka proizvodnja uglja i čelika u cjelini bude stavljena pod zajedničku Visoku vlast, unutar okvira organizacije otvorene za participaciju i drugih zemalja Evrope“.²

Ovim prijedlogom, kako primjećuje uticajni američki povijesničar evropskih integracija, Šuman je „tog poslijepodneva 9. maja 1950. zaprepastio svijet, i dao svoje ime najambicioznijem, najdrastičnijem i najinovativnijem pothvatu u internacionalnoj ekonomskoj saradnji“.³

Razumije se da je tome tako, ocjena zaprepašćujuće se prije svega odnosi na to da je „on sugerisao, oficijelno i sa punom

¹ Martin Dedman, *The Origins the Origins and Development of the European Union 1945-2008*, Routledge, 2010, p. 55.

² Prevedeno prema tekstu Deklaracije iz: *From the Schuman Declaration to the birth of the ECSC*, *CARDOC Journal*, No 6 May 2010, p. 9.

³ William Diebold, *The Schuman plan A Study in Economic Cooperation 1950-1959*, Published for the Council on Foreign Relation by Frederick A. Praeger, New York, 1959, p.1.

svečanošću, mjere koje će dotaći srce političkog i ekonomskog života Zapadne Evrope“.

Prije svega, „Francuska je predlagala partnerstvo sa zakletim neprijateljem; štaviše, partnerstvo je trebalo da se zasniva na stvaranju zajedničkog interesa u bazičnim industrijama, žilama kucavicama rata i glavnim izvorima ekonomije mira“.

Zatim, „Francuska, jedno od mjesta rođenja modernog nacionalizma, sugerisala je predaju nacionalnog suvereniteta u stvarima koje po bilo kojoj razumnoj definiciji mogu biti nazvane ‘vitalni interesi’“.⁴

Veza između Šumanove deklaracije i Evropske zajednice za ugalj i čelik nije samo operativna i politička, nego i nomotehnička. Naime, kako se primjećuje, „čitavi delovi politički nabijene i vizionarske Šumanove deklaracije preneti su u Preambulu Ugovora iz Pariza“.⁵

Naravno, ovdje se odmah nameće pitanje: Kakav je danas značaj Šumanove deklaracije? Umjesto prigodnih opštih mjesta u ovoj analizi će se na to pitanje potražiti što relevantniji odgovor.

Opšta teza koja će nam predstavljati određenu startnu tačku jeste da značaj ove deklaracije nije još jedino arhivski, kako se to dosta često sugerije.

Naprotiv. Njen značaj je u tome što niti jednoga trenutka – uključujući tako i „krizu prazne stolice“ – nije prestajala da bude aktuelna i agenda... i tako sve do danas.

Najprije, „Šumanova deklaracija“ je osnivački dokument. Svojevrsno pismo o namjerama evropskih integracija. Za istraživača i istoričara evropskih integracija taj dokument je nezaobilazan. Iako se sve oko njega i u njemu doima poznato, treba i tu i inače pokazati hegelovsku skepsu u odnosu na ono što je postalo previše poznato, a ostalo nespoznato. Valja mu se vraćati i vratiti još jednom.

⁴ Ibid., p. 2.

⁵ Džozef Vajler, USTAV EVROPE, biblioteka *Eurwph*, Beograd, 2002, str.

Ovim povodom i ovdje ćemo se tom „pismu o namjerama“ vratiti kao prvorazrednom heurističkom oruđu koje istraživaču integracija daje relevantne odgovore na dva ključna pitanja ukupnih evropskih studija, naime, odgovore na pitanje štovstva i pitanje finaliteta.

Dakle, riječ je o ova dva pitanja:

- 1) Šta je Evropska unija?
- 2) Šta je cilj evropskih integracija?

Ovdje će biti napravljen pokušaj da se ovim po heurističkoj hijerarhiji, najstarijim pitanjima pristupi pomoću Deklaracije, a da se ovoj rečenoj deklaraciji pristupi s „velom neznanja“.

Podsjetimo, isti postupak je primijenio teoretičar Džon Rols kada je u studiji *Teorija pravde* namjeravao da stigne do jednog optimalnog modela savremene egalitarne države. Da bi, naime, bio što nepristrasniji u izvođenjima i postizanjima, (pret)postavio je kao preduslov da sam sebi stavi, kako ga je nazvao, „veo neznanja“.

Na taj način odbacujemo sva „predznanja“, bolje reći, predrasude – i kao neka usmjerenja kako da mislimo o nečemu, kako da to vidimo. To znači i to da istraživač pristupa predmetu istraživanja kao da ga po prvi put vidi i kao da ništa o njemu ne zna – u smislu predznanja, predrasuda ili sugerisanih načina interpretacije i sl. Obavezavši se, tako, na „veo neznanja“ (ili prosto: nepristrasnost), takođe i opremivši se onim što je nazvano „fenomenološko svrdlo“, pristupismo analizi sadržaja Deklaracije.

Šta je pokazala i pokazuje takva jedna analiza? Ako zanemarimo neke manje važne uvide, iznijećemo što je ono glavno što upada u oči i što se ne može previdjeti.

Cilj evropskih integracija: To je značajno zapaziti: sva dinamika evropskih integracija, način kako se sprovode, korišćena metodologija, evo već decenijama, sve je to „stenografski“ opisano i propisano u ovom dokumentu opšte poznatom kao „Šumanova deklaracija“. Ovom deklaracijom (ili

planom) je pokrenut dugi niz značajnih događaja, to jest ono što danas rutinski nazivamo „evropske integracije“. Godinu dana kasnije, formirana je Evropska zajednica za uglj i čelik a sedam godina kasnije Evropska ekonomska zajednica (*The European Economic Community*), članice koje su takođe bile, pored Francuske i Njemačke, Italija i zemlje Beneluksa.

Nego, ono što je ovdje značajno, pošto je ovo fenomenološka a ne fenomenonska analiza, jeste to da je u Deklaraciji, bazi na kojoj se zasniva Evropska zajednica za uglj i čelik a time isto i Evropska unija, iznijeta neka vrsta abrevijature evropske agende.

Kao u zigtu ili visokokoncentrovano, iz-dat je program kako treba raditi, kako treba izvršiti ujedinjavanje Evrope, kako treba stvoriti evropsku državu ili evropsku federaciju, čerčilovske SED – *Sjedinjene Evropske Države*.

Kao prvo, ono što je u Deklaraciji eksplicitno dato, to je zapravo cilj čitavoga projekta. To je najvažnije.

Zapravo, deklaracija deklarirše 3 cilja evropskih integracija. Prvi cilj je rečeno ujedinjenje industrija čelika i uglja. Dočim, iako je stavljen u prvi plan i operativno najvažniji, ovaj cilj je u strateškom smislu i najmanje važan. Njegov značaj je pertinentan, naime, ovdje to znači da je ovaj cilj stvarno u funkciji nekog drugog cilja i podređen istome.

Taj drugi, pak, cilj, koji deklaracija postavlja kao cilj čitavoga poduzeća, jeste ujedinjenje Evrope, koje ujedinjenje, dato je *explicite*, treba da ima konkretnu formu federacije.

Da ponovimo, prema Šumanovoj deklaraciji, cilj „evropskih integracija“ je stvaranje evropske federacije.

Sjedinjavanje proizvodnje uglja i čelika trebalo bi odmah da stvori zajednički temelj za razvoj ekonomije što je prvi korak ka evropskoj federaciji i da promijeni sudbinu onih regiona koji su dugo bili posvećeni proizvodnji municije za ratovanje, čije su žrtve najčešće bili.

Takođe, osim što postavlja cilj/ciljeve integracija, Deklaracija određuje i opštu metodu kojom će se postići. Obratimo pažnju, dokument propisuje i opisuje i metodu koja će kao osovinska biti korišćena. Kao što se veli, „sjedinjavanje proizvodnje uglja i čelika“ je zapravo samo „prvi korak ka evropskoj federaciji“. A prije svega, sasvim se jasno veli i to da „...Evropa neće biti stvorena odjednom, ili prema nekom jedinstvenom planu“.

Autor ili autori deklaracije, kao što je i očito, predviđaju metodu laganih postupnih promjena ili ono što danas uobičajeno nazivamo *step by step* metod.

Deklaracija, zapravo, počiva na jednoj nevjerovatno ambicioznoj zamisli, prema kojoj bi početno (minijaturno) sjedinjavanje dvije države u području proizvodnje uglja i čelika trebalo da potom, takoreći, izazove neku lavinsku ili lančanu reakciju, posve nesrazmjernu, takvu koja bi dalje, prije ili kasnije, *step by step*, rezultirala početnom sjedinjavanju neproporcionalnim ujedinjavanjem (svih) evropskih država u evropsku federaciju.

Deklaracija u-kazuje da je sjedinjavanje Njemačke i Francuske proizvodnje uglja i čelika prvi korak ka evropskoj federaciji. To je manje ili više njezin *meritum*. Ukupno, Deklaracija je sva u tome, tako da je to ono njezino čega-radi. Ostalo je dopunski tekst ili amplifikacija merituma.

Zaobilazni put: Treći cilj je mir. Upada u oči da se u Deklaraciji postavlja i uspostavlja jaka relacija međuzavisnosti između ujedinjavanja Evrope (ili dakle Evrope federacije) i mira. Jasno se i veli i upozorava da je do Drugog svjetskog rata došlo upravo zato što dugogodišnji diplomatski i politički naponi nakon Prvog svjetskog rata – uključujući i formiranje Lige naroda – nijesu urodili plodom, odnosno, Evropa nije ujedinjena. „Preuzimajući na sebe tokom više od 20 godina ulogu pobornika ujedinjene Evrope, Francuska je uvijek imala kao svoj esencijalni cilj služenje miru. Ujedinjena Evropa nije postignuta i imali smo rat“.

Dakle, spajanje industrija uglja i čelika – te time i uspostavljanje *Evropske zajednice za ugalj i čelik* – operativni je cilj koji je skroz podređen drugim dvama ciljevima – federaciji i miru u Evropi. O tome nam svjedoči i sljedeća rečenica i uopšte linija rezonovanja Deklaracije:

Spajanjem bazičnih proizvodnji i uspostavljanjem Visoke vlasti, čije odluke će obavezivati Francusku, Njemačku i druge države članice, ovaj predlog će voditi ka realizaciji prve konkretne osnove za evropsku federaciju, nužnu za očuvanje mira.

Ovdje treba podsjetiti da ovaj cilj koji je Šuman deklarirao nipošto nije nov i ne pojavljuje se prvi put u Deklaraciji. Recimo, ne objavljuju li Altiero Spinali i Ernesto Rosi „Ventotenski manifest“ (*Ventotene manifesto*) 1944. godine, pozivajući na osnivanje Evropske federalne države namjesto totalitarnih i centralizovanih država, među kojim državama stalno izbijaju konflikti kojima nema kraja?

Međutim, osobenost, *novum* i značaj deklaracije o kojoj je riječ je u onome što je njezin *methodos* – dakle, neobičan put do cilja koji se predlaže. Naime, treba napomenuti i naglasiti, (pra)stari cilj ujedinjene Evrope ili Evrope federacije se treba (najzad) dostići ne samo odbacivanjem oružanih osvajanja, nego i odbacivanjem i politike kao takve.

Koji je to onda put? To je zaobilazni put tržišta, odnosno, ekonomije.

Dakle, jedini odgovor koji se pronalazi kao zadovoljavajući – i čak jedini odgovor uopšte – bio bi ovaj: evropski „oci-osnivači“ su *od početka računali na ono što u ovoj studiji stavljamo i pod signaturu političke implikacije tržišta.*

Na ovom mjestu – a danas, nakon 70 godina, pogotovo – možemo sa sigurnošću konstatovati ono što je očigledno – da je čitava *statelike* Evropska unija „izrasla“ iz tržišta u najširem smislu te riječi. Čitava njena razgranata struktura, brojni i

raznovrsni organi i institucije, isključive i nadležnosti koje dijeli sa zemljama članicama... sve je to ili konkretno ili konsekvantno ekstrahovano ili stečeno zahvaljujući zamisli i realizaciji jedinstvenog evropskog tržišta.

Tako je i kada su u pitanju sve one presude Suda kojima je Unija sticala legalitet, identitet i supranacionalnost/federalnost – nije li se svaki put komunitarni sudija eksplicitno ili implicitno pozivao na primat tržišta i njemu inherentnih zakona kao na ono što je najmjerodavnije.

Tržište veliko kao kontinent prosto-naprosto podrazumijevajuće i prizivajuće produkuje institucije kontinentalnog opsega, takve koje se centrirajuće us-postavljaju iznad područja kontinenta. „Evropa“ je inicirala i dovršavajuće sprovodi taj projekat izgradnje „zajedničkog“, „jedinstvenog“ ili „unutrašnjeg“ tržišta, počev od zajedničkog tržišta za uglj i čelik, te su, shodno zakonomjernosti, unutar takvog jednog projekta implicitne i konkretne institucije za koje je odgovarajuća i jedino odgovarajuća signatura supranacionalno.

Zaključivati tako, skloni smo da pomislimo, znači ništa drugo do prosto razgovjetnije, određenije ili izoštrnije ponoviti zaključke do kojih su razni drugi autori već uveliko došli. Na primjer:

Evropske integracije tokom proteklih decenija su bile koliko proces kreiranja političke zajednice (“a polity-creating”) toliko i proces produbljivanja tržišta (“a market-deepening”)... Naša polazna tačka je da su ekonomski razvoji tokom protekle dvije decenije – internacionalizacija tržišta roba i posebno kapitala, opadanje tradicionalne industrije i industrijske zaposlenosti, pritisak u pravcu fleksibilne specijalizovane proizvodnje, decentralizacija industrijskih relacija, opadanje internacionalne kompetitivnosti, i visok nivo dugoročne nezaposlenosti – doveli do temeljne reorganizacije političkog upravljanja u zapadnoj Evropi... Evropska integracija, mi vjerujemo, je nesvodiv

politički, i isto toliko ekonomski, proces.⁶

Ili riječima drugog autora:

*Sastavljači Pariskog (EZUČ) i Rimskog ugovora dijelili su uvjerenje da je integracija prethodno separatistinih nacionalnih tržišta moguća jedino uz pomoć supranacionalnih institucija. To u svakom slučaju izgleda da je bila lekcija naučena iz istorije Američke konfederacije iz 1781. godine, od saveznih država Amerike iz vremena civilnog rata, od Švajcarske konfederacije i Njemačkog Bund iz devetnaestovjekovne Evrope, da pomenemo tek neke od najpoznatijih slučajeva neuspjeha da se postigne integracija tržišta zbog nedostajanja adekvatnih institucija.*⁷

Preko tržišta do federacije: Kada se u tom smislu evropeizacije kao marketizacije „Šumanova deklaracija“ čita, pročita i dočita – s obzirom na realne intencije odašiljatelja, a i kasniji razvoj događaja – može se konstatovati to da je namjera arhitekata Evropske unije bila da u novim političkim i povijesnim uslovima ponove elementarije procesa nastajanja nacionalno-teritorijalne države, samo sada na novom, višem, dakle na nivou nadnacionalne političke i ekonomske tvorevine.

Opet u-kazujemo, osnov njihove vizije bilo je saznanje da tržišta nema bez države, znači ovaj iskustvom i istorijom certifikovan postulat: *Izgradnja tržišta u stvari je izgradnja države.*

To isto se поближе određeno može kazati i na sljedeći način: „Naši standardi življenja i naša potrošnja i izbori životnih stilova nisu održivi bez jedinstvenog tržišta na kontinentalnoj skali.

⁶ Liesbet Hooghe and Gary Marks, “Making of a Polity: the Struggle Over European Integration”, in: *Continuity and Change in Contemporary Capitalism*, Herbert Kitschelt, Peter Lange (eds.), Cambridge University Press, 1999, p. 70-71.

⁷ Giandomenico Majone, *Dilemmas of the European Integration The Ambiguities & Pitfalls of Integration by Stealth*, Oxford, Oxford University Press, 2005, p. 44.

Egzekutiva na evropskom nivou, zakonodavne i pravne institucije su neophodni za upravljanje takvim jednim tržištem, dok je zajednički set pravila i regulacija vitalan za tržište da funkcioniše na fer i efikasan način⁸.

Jer, opet, „Šumanova deklaracija“ jasno deklarise dvije ključne stvari: a) cilj: to je „evropska federacija“ b) sredstvo: to je „ekonomski razvoj“ i „ujedinjavanje tržišta“.

S tim u vezi je jasno primijećeno i to da „dok je proces evropskih integracija tokom prošle dvije decenije bio vođen poglavito ekonomskim ciljevima, osnivači Evropske unije bili su vođeni većim ambicijama. Žan Mone, Robert Šuman, Konrad Adenauer, Pol Henri Spak, i Alside de Gasperi osmislili su Evropsku uniju (EU) kao odgovor na horor rata u Evropi, kao sredstvo da pripitome ili makar moderiraju destruktivni nacionalizam (...) Oni su željeli da domestikuju međunarodne tenzije unutar stabilnih supranacionalnih institucija“⁹.

Ono što bi ovdje trebalo pridodati bilo bi to da su, dakle, navedeni osnivači EU imali za cilj ustanovu supranacionalnih institucija a da su, ipak, ka tome cilju krenuli pomoću – na prvome mjestu – marketizacije evropskih država i kontinentalnog areala.

Očigledno, oni su vidjeli (ili im je bila u dovoljnoj mjeri poznata, jasna) neku vrstu „organske“ respondencije između izgradnje nadnacionalnog tržišta i nadnacionalnih političkih i državnih institucija.

Jedan od poznavalaca evropskih integracija ukazuje: „Prvo, trebalo bi obratiti pažnju na to da cilj i svrha evropskih ugovora, čak i veoma uskog Ugovora iz Pariza kojim se osnovala Evropska zajednica za ugalj i čelik, ni u kom slučaju nije samo

⁸ Simon Hix, “Where is the Eu Going?”, *Public Policy Research*, June-August 2011, p. 87.

⁹ Gary Marks, “Territorial Identities in the European Union”, in: *Regional Integration and Democracy*, A. Jeffrey (ed.), Rowman and Littlefield, NY, 1999, p. 69.

ekonomska (...) Verovali smo da je genijalnost Ugovora u tome što on ima političke ciljeve koji se ostvaruju ekonomskim sredstvima (...) Maastricht odbacuje svaku tvrdnju da Ugovori teže ostvarivanju, 'u osnovi' ili drugačije, čisto ekonomskih ciljeva. Kao primer koji potkopava tvrdnju da je 'u osnovi' reč o ekonomskoj zajednici, dovoljno je primetiti da Ugovor iz Maastrichta uvodi evropsko građanstvo¹⁰. Ovdje bismo tek precizirajuće dodali da ekonomska sredstva o kojima je riječ, kojima se postižu realni politički ciljevi, pripadaju tržišnom instrumentariju.

U naše vrijeme, saznanje da je politički cilj ujedinjenja Evrope u federaciju bio popločavan navodno „samo“ ekonomskim integracijama (ili marketizacijom) smatra se opštim mjestom. Na primjer, ukazuje se da „Šumanova deklaracija“ i „evropske integracije“ izviru iz „federalističke vizije Žana Monea... Mone je za cilj imao jednu nadnacionalnu strukturu za Evropu, koja bi se postigla *kontinuiranim procesom reformi koje mogu trajnije oblikovati sutrašnji svet od revolucionarnih načela toliko rasprostranjenih na Istoku*“.¹¹

I kako primjećuje američki autor Džeremi Rifkin, „Monnet i drugi vjerovali su da se jedino dugoročno rješenje koje može zajamčiti mirnu i bogatu Evropu nalazi u prepuštanju znatnog dijela nacionalnog suvereniteta široj političkoj uniji“.¹²

Međutim, Mone i drugi su odlučili da tako usmjere stvari da se izgradnja „šire političke unije“, one kojoj će države prepustiti znatan dio nacionalnog suvereniteta (što se, naravno, doista dogodilo i događa), izdejstvuje ne političkim već ekonomskim instrumentarijem. Još, isti su očito odabrali jedan lukavo smišljeni (meta)politički ritam i algoritam.

¹⁰ Džozef Vajler, *Ustav Evrope*, biblioteka Evropa, Beograd, 2002, str. 347-8.

¹¹ Mišel Fuše, *Evropska republika*, Stubovi kulture, 2000, str. 66.

¹² Jeremi Rifkin, *Europski san*, str. 249.

Ukupno, pred njima bijahu tri opcije kako da se sazida „ujedinjena Evropa“, naime: ili ratnim osvajanjem ili političkim sredstvima ili na jedan indirektan način – preko *netržišnih efekata tržišta*.

Ukratko, jedini realan način bio je ovaj koji je i odabran. Evo u čemu se sastojao zaobilazni put „otaca osnivača“: „Sve donedavno većina je Amerikanaca, a možda i podjednaki broj Europljana, smatrala da je Europska ekonomska zajednica i njezina nasljednica Europska unija tek nešto više od zajedničkog tržišta koje pruža svojim članicama povlastice kakve omogućuje bilo koja velika, unificirana, unutarnja trgovačka zona. Njezini rani arhitekti i vizionari čak su i javno promicali tu ideju kako bi postigli da Unija bude prihvaćena. No, privatno su od samog početka jasno dali naslutiti da imaju na umu mnogo ambicioznije planove“.¹³

Takođe: „Zaključili su da nijedan mali korak sam za sebe neće biti toliko drastičan da izazove bijes zemalja članica i ugrozi dalji razvoj Unije. Zahvaljujući strategiji postupnih koraka, ‘jednog dana nacionalne vlasti otvorit će oči i zateći se zapletene u sve širu mrežu međunarodnih aktivnosti i agencija, iz kojih se praktično više neće moći izvući’“.¹⁴

Integracije i globalizacija: Kako je gore već rečeno, „Šumanova deklaracija“ je osnivački dokument. Ali osim što je u pitanju svojevrsno pismo o namjerama evropskih integracija, takođe, riječ je i o tome da je time u Evropi zvanično startovao i krenuo i proces globalizacije.

To je ono što sada treba kao u eskizi obrazložiti, naime značaj Deklaracije i kao inicijalne kapisle onoga što se od 1990-ih postavlja pod dobro poznate signature: *globalizacija*.

Razumije se da je tome tako, kada se tako govori o Deklaraciji, odnosno integracijama i globalizaciji, uspostavlja se relacija identiteta između evropskih integracija i globalizacije. Da li je u realnosti doista tako? Kako bi i moglo biti drukčije?

¹³ Ibid., str. 249.

¹⁴ Ibid., str. 250.

Jer, kako smo s tim u vezi drugdje već u-kazali¹⁵, EU nije izolovano ostrvo, nego je objektivno i organski locirana unutar savremenog svijeta, povezana s njim, rezonira i vibrira kao što i taj mondijalizovani svijet, te prenosi te rezonance i vibracije nadalje i nadolje, na strukture nacionalno-teritorijalnih država, preko kojih se prenose do populacija, porodica i pojedinaca.

Naravno, važi i obrnuta relacija. Svijet se preoblikuje i ta preoblikovanja zahvataju i EU, isto kao što je tačno i da EU utiče na savremeni svijet i preoblikuje ga, pa makar i samim tim što je riječ o onome što analitičar Mark Leonard naziva „Evrosfera“ – a ova je prostiruća od hladnih voda Atlantskog okeana do žarkih pustinja Sahare. Leonard, inače, smatra da će u 21. vijeku EU postati neka vrsta globalnog lidera. I drugi autori iznose projekcije po kojima je Evropa, odnosno Evropska unija, viđena kao nova „superpower“.¹⁶

Protiv jednog sužavanja perspektive kada su u pitanju evropske studije tonom obojenim nezadovoljstvom piše i politolog Džeјms A. Kaporazo: „Drugo, evropejci su od evropskih integracija napravili odvojeno podpolje, propuštajući da ih smjeste u šire područje transnacionalne i globalne politike koja se razvija izvan Evrope“.¹⁷

Uobičajeno, evropske integracije i globalizaciju odvajamo i razmatramo razdvojeno. Zašto? Pa šta su drugo evropske integracije ako ne primjer globalizacije i najintenzivnije globalizacije? Uostalom, „globalizacija je prvobitno označavala ‘evropsku globalizaciju’“.¹⁸

¹⁵ Up: Bojan Jovanović, *Federacija Under Construction Evropska unija i budućnost nacionalno-teritorijalne države, FDES*, Podgorica, 2017.

¹⁶ Robert J. Guttman, Lynne Rienner Pub (eds.), *Europe In The New Century: Visions of an Emerging Superpower*, 2001.

¹⁷ James A. Caporaso, *Polanyi In Brussels: European Institutions and Embedding of the Markets in Society*, Prepared for presentation at the Penn/Temple European Studies Colloquium, November 26, 2007, p. 4.

¹⁸ Dejvid Held, *Demokratija i globalni poredak, Libertas*, Beograd, 1997, str. 79.

Isto tako, opet, „globalizacija je dala daljnji snažan impuls procesima evropskih integracija“. ¹⁹

I Evropska unija globalizuje, simultano je i globalizovana.

Ili kako primjećuje politikolog Danijel Vinkot, „evropske integracije su mogle biti ‘uzrokovane’ globalizacijom. Evropske integracije mogu predstavljati odvijanje globalizacije u Evropi i omogućavaju daljnu globalizaciju“. ²⁰

Zapravo, može se ići i korak dalje i ustvrditi ili utvrditi da je globalizacija, shvaćena kao voluntaristički projekat i proces, štaviše, najdalje odmakla upravo na tlu Kontinenta, dakle preko evropskih integracija ili kroz njih. Ili ako se hoće, u formi ili pod nazivom evropskih integracija.

Pošto je tome tako, preostali dio ove analize se svodi na „razmatranje značaja Evrope za globalizaciju“. ²¹ Ključno je da se objasni šta je globalizacija, kako bi se u većoj jasnoći spazilo identifikovanje sa evropskim integracijama. Prije svega, „debata o globalizaciji više zamagľuje nego što klarifikuje“ ²² a kada se pojam i praksa globalizacije klarifikuju onda se u jasnoći može ugledati i sagledati da globalizacija prije svega podrazumijeva ekonomsko povezivanje, ekonomsko integrisanje država. Dakle, ekonomija je baza globalizacije i globalizacija je bazično (nije naravno samo to nego prije svega to) ekonomska globalizacija.

I zapravo, cilj ovako shvaćene globalizacije je isto kao i cilj evropskih integracija, stvaranje zajedničkog ili jedinstvenog tržišta, razumije se ovoga puta ne samo tržišta koje ujedinjuje jedan kontinent već faktički i formalno sve kontinente.

¹⁹ Sergio Fabbrini, *How Can Be Built a Market Without a State? A comparative perspective on Market Building and Legal Integration in Europe*, Working Paper 02/2003, University of Trento, School of International Studies, p. 17.

²⁰ Daniel Wincott, “Globalization and European Integration”, in: Colin Hay and David Marsh (eds.), *Demystifying Globalization*, Palgrave Macmillan, 2000, p.168.

²¹ Ibid., p. 169.

²² Ibid., p. 169.

Osim u tom smislu, Šumanova se deklaracija može uzeti kao (pra)početak globalizacije stoga što su njome pokrenute tako nazvane evropske integracije dalje pokrenule integracije na drugim kontinentima.

Tako, recimo, autori Hirst i Tompson u studiji *Globalizacija u pitanju* smatraju da (tadašnja) Evropska zajednica pokazuje put naprijed ostalim državama u drugim regionima svijeta i da je pozvana da igra vodeću ulogu u interregionalnoj koordinaciji da se reguliše globalna/međunarodna ekonomija.

Prvi i priručan primjer za to predstavljaju afričke integracije. Ove se integracije, naime, odvijaju prema bazično istoj shemi kao i evropske, iako doduše sa mnogo manje uspjeha. Recimo, dok je izvršni organ Evropske unije Evropska komisija, dotle je izvršni organ Afričke unije Afrička komisija.

Interesantno je pomenuti da Šuman, naizgled digresivno, ukazuje u Deklaraciji da je „razvoj afričkog kontinenta“ za Evropu „njen suštinski zadatak“.

I na ovom primjeru afričkih integracija – i Afričke unije – možemo da opazimo kao očito kako evropske integracije – i Evropska unija – predstavljaju sve više svojevrstan egzemplar, institucionalni i organizacioni, kako za države koje se u najširem smislu evropeizuju, tako i za svijet koji se globalizuje.

Reference:

- Caporaso James A., *Polanyi In Brussels: European Institutions and Embedding of the Markets in Society*, Prepared for presentation at the Penn/Temple European Studies Colloquium, November 26, 2007.

- Dedman Martin, *The origins And Development Of The European Union 1945-2008*, Routledge, 2010.

- Diebold William, *The Schuman plan A Study in Economic Cooperation 1950-1959*, Published for the Council on Foreign Relation by Frederick A. Praeger, New York, 1959.

- Fabbrini Sergio, *How Can Be Built a Market Without a State? A comparative perspective on Market Building and Legal Integration in Europe*, Working Paper 02/2003, University of Trento, School of International Studies.

- Guttman Robert J., Pub Lynne Rienner (eds.), *Europe in the New Century: Visions of an Emerging Superpower*, 2001.

- Hay Colin and Marsh David (eds.), *Demystifying Globalization*, Palgrave Macmillan, 2000.

- Held Dejvid, *Demokratija i globalni poredak*, Libertas, Beograd, 1997.

- Hix Simon, *Where Is The EU Going?*, Public Policy Research, June-August 2011.

- Hooghe Liesbet and Marks Gary, "Making of a Polity: the Struggle Over European Integration", in: *Continuity and Change in Contemporary Capitalism*, Herbert Kitschelt, Peter Lange (eds.), Cambridge University Press, 1999.

- *From the Schuman Declaration to the Birth of the ECSC*, CARDOC Journal, No 6 May 2010.

- Fuše Mišel, *Evropska republika*, Stubovi kulture, 2000.

- Majone Giandomenico, *Dilemmas of the European Integration The Ambiguities&Pitfalls of Integration by Stealth*, Oxford, Oxford University Press, 2005.

- Marks Gary, "Territorial Identities in the European Union", in: *Regional Integration and Democracy*, A. Jeffrey (ed.), Rowman and Littlefield, NY, 1999.

- Rifkin Jeremy, *Europski san, Školska knjiga*, Zagreb, 2006.

- Džozef Vajler, *Ustav Evrope, Filip Višnjić*, biblioteka Eurwph, Beograd, 2002.